

Tormóður Dahl:

SEV

Stýrt í 50 ár av P. A. Pedersen og Højgaard & Schultz

Ognað minninum um Harry Fonsdal

Áður hefur verið greitt frá, hvussu Harry Fonsdal so við og við varð skúgvaður til viks av serstakliga danska »Vandbygnings-væsenet« (V.B.V.), ið vildi útbýggja Leynavatn fram um Fossáverkið. Fonsdal og SEV settu seg hart ímóti hesum, og endin varð, at V.B.V. góttók Fossáverkeittanina, treytað av at Fonsdal varð frákoyrdur sum ráðgevi hjá SEV. Sjálfur segði hann um orðsøkina til hetta: »... slik utviklingen artet seg siden må det være meg tillatt å anta at jeg sto i veien for at arbeidene kunne bli utført etter regning...«.

Firma P. A. Pedersen v/ing Hjørth (ið hevði viðgengið at hann ongur royndir hevði frá tilkari útbýgging) varð settur sum nýggjur ráðgevi hjá SEV, og Højgaard & Schultz (H & S) fingu sum kunnugt einkarrætt at útbýggja okkara vatnorku eftir rokning

2. Harry Fonsdal, sum eg kandi hann

Áðrenn nú verður greitt frá, hvussu »rokningsarbeiðini« hjá H & S v. fl. hildust, skal eg stutt fyrst siga nøkur orð um Harry Fonsdal, so sum eg lærdi hann at kenna.

Frá barnaárum hevði mín hugur altíð staðið til sjógvinn, so fyrri meg var tað ein harður lagnusmeitur, tá eg 20 ára gamal umborð á trolaranum »Beinsvørð« fekk eina bót-ingarnál í eygað við tí úrsliti, at eg mátti siga farvæl til allar ætlanir um at fara skip, tí sjónarroyndina fekk eg eftir hesa hending ikki.

Fonsdal var tá (1950) stjóri fyrri elverkið í Kongsberg, og kendi pápi mín (Pauli Dahl) hann væl, ikki minst fyrri ta hjálpi, hann hevði veitt mongum astma-sjúkum føroyingum (eitt kent »astmaheim« var í nánd av Kongsberg). Um hetta mundið vóru vinnu-møgu-leikarnir í Føroyum stak vánaligir, so eg fekk tær ráðini at venda mær til Fonsdal, ið eisini hevði hjálpt fleiri ungum føroyingum bæði við arbeiði sum lær-lingar og við upptøku á tekniskar skúlar.

Í oktober 1950 hitti eg Harry Fonsdal fyrstu ferð og skjótt yvirtalaði hann meg at setast á skúlabonkin aftur. Ráðini vóru ikki tær bestu, men altíð tá á stóð, var Harry har við einari hjálpanði hond – ikki við »pengum«, tí tað

var ímóti hansara lívsáskoðan, men við lønaðum arbeiði. Í gott og væl 1 1/2 ár var eg í Kongsberg og hesa tíðina vóru vit fyra føroyingar har – allir hjálptir »í gongd« av Harry Fonsdal. Hinir triggir vóru vestmenningarnir: Sjúrdur Djurhuus, Jógvan Isaksen og Heini Olsen, og báðu vit allir á sama kost-húsi. Teir arbeiddu í einum silvurnámi har í nánd, meðan eg lutvís fylgdi frálærni á studentaskúlanum og lutvís starvaðist sum náttavakt á einum kraftverki, ella hevði annað fyrifallandi arbeiði á elverkinum. Tveir aðrir vestmenningar – Einar og Tór-álvar Kristoffersen – vitjaðu tá eisini ofta í Kongsberg. Teir høvdu áður arbeitt á elverkinum, men løsu nú verkfrøði.

Mest sum hvønn sunn- dag vóru vit føroyingar heima hjá Harry og konuni Gunvor, har vit altíð kendu okkum vælkomnar, og mangan varð tað seint, áðrenn vit vóru til húsar aftur. Væl dugdi Harry at greiða frá, og sera forvittisliga, men mangan eisini hettisligt var at frætta frá tíðini undir kríggnum, um arbeiði hansara fyrri norsku frælsisrørsluna, og hvussu hann at enda varð tikið av týskarum og settur í kenda fangahólið Grini, har hann varð tortureraður í royndum at fáa hann at upp-geva nøvnini á teimum, hann hevði arbeitt saman við. Hann megnaði at standa í-móti (eftir einari nátt misti hann alt hárð), og varð eftir krígslok álágt honum av norska lögmalaraðnum at handtaka og avhoyra ávisar krígsbrotsmenn – m.a. ásamar mann, ið hevði torturerað hann. Alt hetta tók sína tíð, og kundi hann tí ikki byrja aftur í sínum starvi sum lög-tingsverkfrøðingur fyrr enn nærur eitt hálvt ár aftan á fríðin (2. okt. 1945). Hetta gjørdi, sum áður nevnt (sjá part I), danski verkfrøðing-urin Diemar sær dælt av, og hann hevði tá longu fingið Kvívíkar og Kollafjarðar kommunur at skriva undir ein sáttmála um útbýgging av Leynavatni og við tí megnað at skapa fyrsta veru-liga innanhýsis kløvning í málinum.

Harry hevði altíð »ordan í tingunum«, og hóast eg tá ikki visti nógv av vatn-orkuútbýgging, var lætt at skilja frá teimum mongu skjølum, hann visti mær, at ótrúliga nógv »skitið« var farið fram í stríðnum um før-

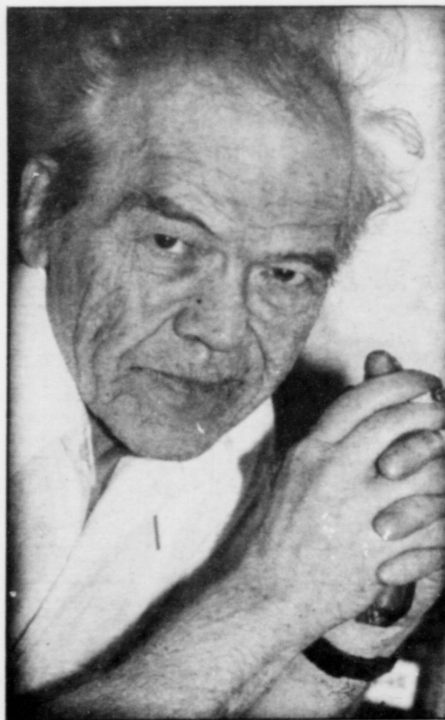
oysku vatnorkuna. Einaferð minnst eg hann tók nakað soleiðis til:

»Páþabeggi mín Ólavur á Høyum legði liv og heilsu til fyrri at fáa útbýgt telefon-samband millum bygdirnar og eitt stórt el-verk (Fosså), so føroyskar vinnufyrirtekur kundu mennast á jøvnum fæti við tær í grannalöndunum. Hann fór í grøvina sum ein vónsvikin og purgaður maður. Eitt havi eg so lært av honum: mæran hjá teimum ráðandi í Føroyum og Dan-mark broytist ikki, men hóast vónsvikin, ætli eg mær ikki at lata tilk folk oyðileggja eisini lívið hjá mær og min-um«.

Helst mundi samvitskan hjá avvarðandi myndugleikum í SEV-málinum ikki vera hin besta, tá tað byrjaði at ganga upp fyrri monnum, at kostnaðurin helst fór at verða nær-um tað duplta av ætlanini, áðrenn allar bygdirnar í økinum (Streymoy, Eysturoy og Vágoy) høvdu fingið tann streymin, teimum var lovað. »Besta verjan er áløp«, sigst, og hettislig vóru eisini áløpi- ni á Harry hesa tíðina. Men sum tann reiðiligi persónurin hann altíð hevði verið, var tað tó ikki trupult hjá honum at visa allar skuldsetingar og ábreiðslur aftur so dyggiliga, at áherjarnir sjálfur vóru sitandi eftir við skommini. Blóðini seinast í 50-unum (sum eg skal koma eitt sindur aftur til) geva eina rámandi mynd av tí, ið tá fór fram. Verri var tó hjá Harry at koma til lívs tær mongu ljótu leysasögur um hansara persón, ið vóru spjaddar manna millum, óivað við eittans endamáli: At »rætt-vísgera« veitta einkarrættin til H & S at útbýggja alla vatnorkuna í landinum eftir rokning.

Eitt av teimum málum, ið roynt var at »fella« Harry við, var sonevnda »asfalt-málið«. – Eg nevni tað, tí sjálvt í dag tykist onkur hava frægd av at draga tað fram, tá talan er um at »verja« av-gerð SEV's, tá Harry fekk sekin og firma P.A. Pedersen (og reitt eisini H & S) varð sett sum ráðgevi hjá SEV í hansara stað. Málið hevði eisini aðrar fylgjur, men lat meg geva orðið til Harry sjálvan (úr einum brævi til mín 7. okt. 1959):

»Tá eg kom aftur til Føroya fyrst í august stríddist lögtingið við at selja til Dan-markar nokur hundrad tons av asfalti, teir høvdu keypt

frá eingilskmonnum. Danskí tilboðsprisurin var 90 kr. tonsið. Eg fór aftur til No-regs at giftast síðst í august og bað lögtingið stegja við at selja, til eg fekk spurt í Noreg, um ikki betri prisur var har. Tað eydnaðist mær at selja til Fjellhammer Brug fyrri 190 kr. tonsið. Men so kemur tað, eg gjørdi »krimi-nelt«: Ing. Haugerud í Oslo, sum seldi, fekk 8% í provi-siön og av hesum fekk eg 4.000 kr. Eg segði ikki frá til lögtingið um hetta, og ikki helt eg meg vera pliktigan til tað, tí eg fekk onga løn frá lögtinginum frá mai 1940 til 2/10 1945. Handlin varð orðnaður, áðrenn eg fór aft-ur í lögtingsins tænastu 2/10-45. Hetta hevur lögting-ið eftir áheitan frá mær vát-tað síðani. Eg havi tað skriv-ligt.

Maðurin, sum royndi at fella meg, var »hjálpamaður« mín, »N. N.« (navnið havi eg tikið burtur - T.D.). Hann hevði verið í taskuni hjá mær og fanníð eitt bræv frá Haugerud, har hesar 4.000 kr. vóru nevndar og var farin til amtmannin við tí. Eg fekk fræmr um hetta og klagði til Landsnevnd-ina. Hákon Djurhuus og Pet-ur Mohr Dam vóru valdir at fáa »N. N.« at víðganga. Leingi stríddust teir, men til síðst brast hjá teimum. Tá var tað eg koyrði »N. N.«, men lögtingið setti hann inn aftur, og tá segði eg upp.

inum hart fyrri brósti tá, var at tað eydnaðist mær á henda hátt at fáa norskan valuta at gjalda teimum norsku ingeniorunum og landmátarunum, eg fekk til hjálpar.

Hesaferð eydnaðist svika-bragdið bret lutvís. Síðani gekk betri hjá teimum – Men størri »neytakonur« enn tær, SEV sendi til Danmarkar at forhandla í 1950, eru neyvan sendar av landinum áður. Danskarnir høvdu og hava enn læt spæl...»

Einki at ivast í, at fyrri meg var tað Harry fyrri at takka, at eg eftir lokið students-prógv (1952) í Kongsberg valdi ikki at ganga í fóta-farum fæðir míns (at lesa til lækna), men byrjaði (1953) at lesa elverkfrøði á lærda háskúlanum í Trondheimi (sama skúla og somu útbúgving sum Harry). Sama vetur varð Fossáverkið sett í rakstur.

Óll árin, meðan eg læs, høvdu vit regluligt bræva-skifti og onkuntíð hittust vit eisini á sumri í Føroyum. Harry fylgdi væl við útbýggingini, sum var hansara hjart-amál. Honum longdist til Føroya og er keddur tí (sum hann sigur í einum brævi) »Eg komi ikki at virka í Føroyum uppá annan máta enn sum »negativur« við kri-tikki«.

(Framhald)

Tormóður Dahl

Eitt, sum fall amtmann-

Sosíalúrín – fimm ferðir um vikuna við tí feskasta!

TVINGSILSSØLA
Hósdagin
tann 7. november
1996
kl. 10.20

verður á Sorinskrivstov-uni, C. Pleyensgetu 1, 100 Tórshavn, tvingsil-søla av matr. nr. 106 a, Skálavík (AS nr. 162/96).

Ognin er 2 gl. og 1 sk. í Heimastahaga, heimara parti, og 34.171 kvm inn-angarósjørð við ástand-andi fjósi í tveimum hæddum. Stoypt, yvir-tromin aluminium. Niðara hædd: 2 rúm við pláss fyrri 20 seyðum, 1 flettingar-rúm, hjallur og goymslu-rúm. Í erva hoyloft. 2 súr-hoyggjibrunnar fyrri end-an. Fjósið hevur staðið tómt í longri tíð, men er í sámligum standi. Eingin útbúnaður er í fjósinum, sum er bygt uml. 1970..

Tvingsilssølan er um-biðin av Fríðu Patur-son, advokati, Fr. Pet-ersensgetu 9, Tórshavn, tlf. 11145 (j. nr. 960554), sum kann geva nærru upplýsingar, og sum nærru avtala kann gerast við, um ynksi er um at síggja ognina.

Søluupstilling yvir ognina kann verða um-biðin hjá nevnda advo-katfulltrúa ella hyggjast ígjøgnum á dómaraskriv-stovuni.

Føroya Fútarættur,
tann 10. okt. 1996

TVINGSILSSØLA
Hósdagin
tann 31. oktober 1996,
kl. 09.50

verður á Sorinskrivstov-uni, C. Pleyensgetu 1, 100 Tórshavn, tvingsil-søla av matr. nr. 314, Klaksvík (AS nr. 168/96).

Talan er um eini sethús 47 kvm í kjallara-, stovu-og loftshædd, við tilbyg-ningi 35 kvm í einari hædd, gjørd av timbri, klædd og takt við jarni.

Tvingsilssølan er um-biðin av Advokatfelag-num, Bryggjubakki 22, 100 Tórshavn, att. Engi Højgaard, adv.ft., j.nr. 8801495, og við at venda tygum til nevnda, kunnu tygum fáa nærru upplý-singar um ognina. Tíð kann avtalast at síggja ognina.

Søluupstilling yvir ognina kann verða um-biðin hjá nevnda advo-katfulltrúa ella síggjast á Sorinskrivstovuni.

Føroya Fútarættur,
tann 9. okt. 1996